

mladenka šolman

ljubomir
stahov

nsbz, 1982.

damir
grubić

Nacionalna i sveučilišna biblioteka izdala je prošle godine monografiju o Ljubomiru Stahovu. Uvodni tekst napisala je povjesničar umjetnosti Mladenka Šolman.

Sintetičkim prikazom njegova dosadašnjeg opusa naznačila je genezu njegova stila i tematske preokupacije.

Ljubomir Stahov od završetka akademije 1974. godine gradi svoj slikarski mikrokozmos. Udobno se učahurivši u tradicionalne likovne discipline dokazuje da je medij samo sredstvo u kojemu se reflektira nečija osobnost, i da pitanje odbira medija nije presudno, iako može biti sudbinsko.

Od 1976. do 1978. godine ulja su mu u traganju za praiskonskim strukturama. Podsvijest čovječanstva ujedno je povijest morfologije materije.

Na slici »Njedra« fosilizirani tragovi ribolikih i kukcolikih formi u geološkim strukturama tamne pozadine paleontološkog su odzvuka. U tom periodu prevladavaju monokromije s ponekim svjetlijim i pikturalnijim ali škrt o naznačenim oazama.

Stahov strukturira na površini platna scenografiju materije nekog ugašenog svijeta. Percipiramo tragove četke na platnu, vrsu i karakter poteza, grumenaste reljefe gušće nanesene ili iscijeđene boje. Tako nam se poput lajtmotiva nameću u prvi plan zapažanja slikarski postupci i karakter fature.

Stahov je u tim radovima svako pod utjecajem enformelističkih iskustava, kao i jezičnih istraživanja primarnog slikarstva. Međutim, on na platnima ne prekida vezu s prirodnim asocijacijama ili refleksijom na kozmičko.

Ulja nastala u periodu 1981-1983. godine nadovezuju se na neke ranije radove (»Početak«, »Iz crnog«) koji su ikonografski usredotočeni na kozmogoniju svemira, na naziranje života u bezobličnoj crnoj materiji.

Slike »Anatomija prirode«, »Formiranje«, »Rast«, »Bujanje«, »Metamorfoze« otkrivaju Stahovljevo istraživanje introvertiranih formi prirode. To je već prepoznatljiv svijet vegetabilno-organičkih struktura, *neke niže, primitivne i neoduhovljene hijerarhije*. Razgoličena ponutrica seciranih zoomorfnih oblika prožeta je doživljajem grotesknosti. »Metarmorfoze« izazivaju verističke aluzije, ali i bitan Stahovljev iracionalan doživljaj prirode.

U akvarelima »Prepleti« i »Pejzažni znaci« Stahov postiže kompozicije čistih prostornih suglasja i ritmova, u kojima je ekspresija zamijenjena poetskim skeletom.

U tehnici crteža (»Krajolici« i »Formiranje pejzaža«) ravnomjernim grafizmima suprotstavljaju se plastičke forme, čvorna te i fantazmagorične.

Doživljaj morbidnosti u crtežu izazvan je kontrapunktom jezično čitljivog rastera vertikalala i horizontalala, plošno tretiranih li-

nija i uzbibanog crtovlja organskih struktura.

»Formiranje pejzaža« ostvareno je uvijek drukčijim ritmovima i varijacijama ravnih niti i uzbibanih kosa crtovlja.

Crteži nalaze svoj pandan u grafičkoj tehnici bakropisa.

Godine 1977. Stahov je izveo prvu od triju mapa grafika pod nazivom »Heksapoda«, s tekstom Josipa Depola, a u izdanju Bože Biškupića mapa je 1979. godine izašla u javnost.

Prijelaz u treću dimenziju za Stahova je bio samo pitanje vremena. Skulpture su mu podudarne morfologije s plastičkim oblicima koji su iluzionistički ostvareni na platnu ili u tehnici crteža i grafike. »Organičke skulpture« asociraju na Arpa, koji je njegovao afirmaciju panteističkog ustrojstva svijeta.

Međutim, kod Stahova... »forme, rođene u vizualnoj sinkraziji doživljenog i iskustvenog, postaju sugestivne metafore istodobno harmoničnih i disonantnih sila života« (Mladenka Šolman, 21. str. monografije).

Skulpture su primarnih masa, zatvorenog obrisa, pretežno zapretane jezgre. Zarobljene meke konopaste forme i uzbibana površina skladnih ritmova narušene su procijepima i nemirnim udubinama rasječenih rubova.

Opus Stahova koherentna je cjelina, a odbir radova u monografiji sukcesivno nam otkriva tematsko-morfološke punktove, kako ih je u predgovoru naznačila Mladenka Šolman.

vladislav kušan

imago mundi

**eseji, studije, prikazi
nz matice hrvatske
zagreb 1982.**

tonko maroević

Četiri desetljeća nakon knjige »Ars et Artifex« pjesnik i likovni kritičar Vladislav Kušan javlja se novom zbirkom eseja i prikaza o slikarima i kiparima, naslovljenom opet latinski »Imago mundi«. Premda u međuvremenu nije bio osobito aktivan na području likovne publicistike, posebno ne kao neposredni ili militantni kritik, očigledno nije izgubio zanimanje za problematiku kojom se intenzivno bavio tridesetih godina stoljeća, kad je redovito pisao oglede o umjetnosti i recenzije izložbi te na svoj način vodio likovnu rubriku i kroniku u književnim časopisima »Suvremenik« i »Hrvatska revija«.

Nova knjiga tek manjim dijelom rekapitulira tu raniju djelatnost. Pretežno je napisana u novije vrijeme: šezdesetih godina, kada nastaje serija malih slobodnih eseja na opće teme likovnog stvaralaštva, i u posljednje tri-četiri godine, kad se Kušan javlja nizom većih studija i portretnih skica objavljivanih u časopisu »Forum«.

Tematski rasponi zbirke »Imago mundi« nisu mali, i idu od Muncha i Delacroixa do modernoga hrvatskog kiparstva i kolorističkih tendencija u našoj umjetnosti, od razmatranja o modi i kiču do analize diletantizma i trnovitog pitanja »nacionalnog izraza«. Vremenski je raspon nastanka uvrštenih radova, napomenusmo već, još i širi, pa ipak knjiga djeluje vrlo cjelovito, pisana iz jedinstvenog ishodišta. Naime, sav šarm i sva ograničenja Kušanova shvaćanja i tumačenja umjetnosti proizlaze iz dosljednog provođenja poetike »čiste likovnosti« postimpresionističkog tipa, čvrstog zalaganja za tzv. figurativne, mimetičke tendencije i strastvenog afirmiranja vrijednosti koje su u našoj sredini postale aktualnima